

Chuyên đề 3

RÈN LUYỆN KỸ NĂNG TỰ HỌC TRÊN LỚP CỦA SINH VIÊN

(PGS.TS. Mai Văn Hưng, Trường Đại học Giáo dục, Đại học Quốc Gia HN)

1. Vấn đề tự học của sinh viên

Trên lớp học, phải biết chú ý lắng nghe lời thầy giảng, tập trung tư tưởng theo dõi một cách không thụ động, biết đề xuất những thắc mắc, những chỗ chưa hiểu được rõ để thầy giải đáp, cùng với người thầy xây dựng bài giảng. Thầy chú ý phát huy năng lực trí tuệ của trò, trò biết tự phát huy để hưởng ứng. Trò là chủ thể là thế, trò không phải nhân vật thụ động, tiếp thu máy móc. Kinh nghiệm của các sinh viên giỏi, các sinh viên thủ khoa là ở chỗ này. Nếu nói bí quyết để học giỏi cũng bắt đầu từ đây. Chúng ta thường thấy có những sinh viên, sinh viên con nhà nghèo về nhà thường phải làm việc giúp đỡ gia đình nhưng vẫn học giỏi, chính là đã biết cách học như trên, họ đã hiểu bài, thuộc bài ngay tại lớp. Đã từ lâu, các thầy giáo giảng dạy có kinh nghiệm cũng đã đề ra phương pháp dạy và học đạt yêu cầu này.

Thời gian tự học ở nhà cũng rất quan trọng, đây là lúc sinh viên có nhiều thời giờ suy ngẫm, đào sâu vấn đề, tiếp tục đề xuất những thắc mắc để thầy giải đáp, suy nghĩ liên hệ hoặc vận dụng vào thực tế. Đây cũng là cách để tri thức khắc sâu trong bộ óc, khó bị quên lãng và trở thành hữu ích, là cách học kết hợp với hành mà Bác Hồ luôn luôn nhắc nhở. Việc học ở nhà còn phải làm tốt việc chuẩn bị trước theo yêu cầu của từng bài giảng. Những sinh viên xuất sắc thường phải học theo hướng này. Những em nhà nghèo học giỏi phải tranh thủ thời gian và cách học này đã giúp các em thành công.

Trong việc đẩy mạnh phương pháp tự học, cũng cần chú ý đến sự tương trợ, giúp đỡ nhau trong học tập tức là vấn đề “học thầy không tày học bạn” như ông cha ta đã từng đúc kết. Vấn đề này trước đây nhiều trường đã làm có kết quả tốt. 49 Những cách học trên, tưởng như không có gì mới nhưng thực ra vẫn xa lạ và khó thực hiện với không ít sinh viên hiện nay. ở trong lớp, những sinh viên này thường không tập trung nghe giảng, hiểu bài lơ mơ, có em nghịch ngợm hoặc hay nói chuyện, ít tham gia vào việc xây dựng bài. Về nhà học bài, chuẩn bị bài hời hợt. Kết quả của việc học như trên thường chỉ là trung bình. Trong thành tích chủ nghĩa, nhiều em cũng được xếp loại sinh viên tiên tiến (loại có dấu trừ) và có cô giáo đã nói thật với phụ huynh: thực ra các em này chỉ là loại trung bình. Bố mẹ lo cho con, phải cho con đi

học thêm, thành tràn lan, có em tiến bộ nhiều, nếu biết hỏi cái, có em tiến bộ chẳng là bao.

Thay đổi phương pháp học của sinh viên đòi hỏi sự nỗ lực, tâm huyết của giáo viên và nhà trường và phải xây dựng động cơ học tập đúng đắn cho các em, thì học mới say mê, thay đổi phương pháp dạy và kiểm tra của giáo viên nhất là đổi mới vấn đề thi cử, ra đề của các cấp có thẩm quyền vì người ta thường nói: dạy học, thi cử như thế nào thì sinh viên học như thế. Vì vậy những vấn đề trên phải làm đồng thời nhưng không thể chờ đợi, trông chờ làm xong vấn đề này, mới làm vấn đề kia.

2. Một số giải pháp nâng cao năng lực tự học cho sinh viên

Trước hết, quan trọng là sinh viên phải xác định đúng đắn động cơ mục đích học tập của mình. Phải xác định học cho chính mình, học để kiếm sống và làm việc, học để phát huy năng lực bản chất của mình và sau đó mới có điều kiện để phục vụ nhân dân và xã hội. Sinh viên cần chủ động trong quá trình học tập, đừng thụ động, không tự giác học thì làm sao có kiến thức vững chắc được và đừng nghĩ giản đơn là cứ đạt điểm yêu cầu thì tất sẽ có bằng đại học. Phải có kế hoạch sao cho phù hợp, sẽ giúp cho chính mình tránh được sự chông chéo và tùy tiện trong học tập. Có kế hoạch rồi phải kiên trì thực hiện theo lịch trình đã định và phải tập trung cao độ trong học tập, nghiêm khắc với chính mình. Vẫn biết rằng nhiều chuyện hàng ngày đang chi phối cái sự học ở các em như tình bạn, tình yêu, tiền bạc chi tiêu hàng ngày. Những chuyện ấy buộc các em phải hằng tâm suy nghĩ. Có mấy ai là sinh viên mà không phải quan tâm đâu.

Hai là, bản thân sinh viên phải tìm ra phương pháp học tập phù hợp với sở trường của chính bản thân mình; có người miệt mài suy nghĩ trước một vấn đề, đưa ra giả định và tự tìm cách trả lời. Có người lại mạnh dạn trao đổi với thầy cô với bạn bè bất cứ lúc nào, thiết nghĩ cũng là điều quan trọng. Có người cho rằng cứ thuộc bài là đã có tri thức. Đúng chưa?

Cách ghi nhớ để tri thức được cô đọng lại trong đầu cũng góp phần cho tư duy sáng tạo. Bởi lẽ, nếu không nhớ tri thức, không thuộc tri thức thì không thể có điều kiện nghiền ngẫm, điều kiện so sánh, phân tích, liên tưởng, suy đoán, biến tri thức tiếp thu từ sách vở, từ thầy cô và nhiều nguồn khác nữa thành tri thức của mình. Bao giờ cũng thế, từ những tri thức đã tiếp thu được nếu chịu khó nghiền ngẫm suy nghĩ thấu đáo thì sẽ nảy sinh tri thức mới cho mình.

Ba là, phải biết chịu khó lắng nghe, biết cách tự ghi chép. Nghe để nắm bắt thông tin, nghe để học cách diễn đạt và sử dụng ngôn từ. Chịu nghe vẫn hơn là chịu nói,

có ý nghĩa sâu sắc trong quá trình tự học, tự bồi bổ tri thức cho mình. Chú ý tìm ra những ý quan trọng mà thầy cô nhấn mạnh trong bài giảng, lúc mà thầy cô lấy đi lấy lại nhiều lần. Và khi đã nắm được cái “thần” bài giảng của thầy cô thì chính là lúc đã lớn lên trong ta niềm tin khoa học và tự tin hơn.

Ghi chép cẩn thận khi gặp những vấn đề liên quan đến ngành học của mình - đây là hoạt động tự mình lượm lặt tri thức mà tri thức này nằm rải rác ở nhiều nơi, trong giáo trình, ở sách báo tham khảo, trên mạng, trong hội thảo, trong cuộc sống hàng ngày. Ghi chép cũng cần ngắn gọn, cô đọng, cần nhấn mạnh bằng ký hiệu của chính bản thân mà mình cho là tâm đắc, sâu sắc và cả thích thú nữa. Đánh dấu những vấn đề mà còn chưa hiểu, nghi hoặc hay cần mở rộng và đào sâu. Với các ngành khoa học xã hội và nhân văn nên chú ý việc đưa ra các hình ảnh minh họa, phân tích hình ảnh minh họa của thầy cô. Ghi chép ngắn gọn là kết quả của sự lắng đọng của bản thân khi tiếp cận tri thức. Phải biết cách ghi chép cho riêng mình.

Các môn đại cương là những môn không dễ nuốt, nhưng tâm lý sinh viên coi đây chỉ là những môn đáp ứng điều kiện cần của tốt nghiệp đại học mà thôi. Nghĩ như thế là mắc phải sai lầm, là hời hợt và nông cạn. Vì rằng, những tri thức của các môn đại cương là yếu tố quan trọng tạo tri thức văn hóa nền của sinh viên và giúp sinh viên có phong tri thức rộng.

Bốn là, tự đọc, tự nghiên cứu làm căn bản. Xem, nhìn, nghe, đọc là các khâu quan trọng mở đầu, sau đó là nghiên cứu, là trao đổi. Nói cách khác là các hoạt động này phải có hướng đích. Đọc sách ngày nay dường như được xếp dưới nghe, nhìn, nhưng nếu không đọc thì sẽ là một hổng hụt lớn và là sai lầm nghiêm trọng. Khâu đọc là rất cần thiết, cách đọc là quan trọng. Đọc bao giờ cũng mang lại cảm giác khác với nghe, nhìn. Đó là quá trình thẩm thấu các con chữ với sức nặng của tầng sâu tri thức. Ta suy nghĩ đằng sau con chữ ấy, cách lập luận ấy, các tác giả muốn nói gì, toát ra nội dung gì, truyền báo thông điệp gì.

Có rất nhiều cách đọc, đọc chi tiết, tỉ mỉ hoặc đọc lướt, lướt nhanh để hiểu cốt sách hay chỉ tìm những nhận định, những đánh giá mà tác giả trình bày. Điều này, tùy thuộc vào mục đích đọc của từng người. Kinh nghiệm đọc cho thấy rằng, rất cần tư duy phản biện, tư duy phán đoán thường trực trong người đọc, dài lâu sẽ hình thành tư duy phê phán, khả năng sáng tạo của người đọc được phát huy. Trong quá trình đọc phải biết dùng bút đánh dấu những chỗ quan trọng, vấn đề nào đọc lướt qua, nội dung nào cần được đào sâu, nhớ kỹ. Trong quá trình đọc phải biết thu tóm vấn đề một cách lô gích chặt chẽ. Động thái dùng đọc nêu những câu hỏi và tự trả lời cũng

lại là một cách kiểm tìm tri thức. Tốt nhất là vừa đọc vừa ghi chép, lưu lại tri thức, những ý tưởng hay và khi sử dụng giúp ta khái quát vấn đề nhanh và nhớ lâu.

Cuối cùng, sinh viên phải xây dựng cho mình một hệ kỹ năng. Muốn đi tới tri thức phải có một quá trình tổng hợp các kỹ năng, phải có phương pháp cụ thể và học khôn những ở trường, ở lớp mà phải biết học ở mọi nơi, mọi lúc, mọi điều kiện với những ưu thế nhất định.

Sinh viên phải không ngừng tự tìm tài liệu thông qua nhiều kênh tư liệu. Kinh nghiệm của sinh viên khóa trước là rất quan trọng so với khóa sau trong việc tiếp cận những nguồn tài liệu quý. Muốn vậy, sinh viên phải tự nghiên cứu cho mình một kỹ năng đọc sách. Trên lớp, sinh viên phải lắng nghe nắm được những vấn đề cốt lõi những nội dung cơ bản mà thầy cô truyền thụ. Phải tích cực đọc lập tiếp thu tri thức, ghi bài phải có chọn lọc, ghi những ý chính, nội dung cơ bản, sử dụng ký hiệu riêng để nhanh chóng và đầy đủ ngay cả khi trí óc ghi nhớ tốt và phải ghi những vấn đề thắc mắc, còn nghi nghi hoặc hay băn khoăn, vấn đề nào cần mở rộng, vấn đề nào còn đào sâu...

Học tại nhà cũng là củng cố kiến thức đã học trên lớp, xem lại bài ghi tìm ra mối quan hệ giữa các nội dung. Quá trình này thực chất là từng bước hình thành kỹ năng tương ứng với tri thức đã học. Hình dung lại bài giảng của thầy cô bằng ngôn ngữ của chính mình, ở đây thể hiện có cả tri thức mới và tri thức cũ.